

TISH GIPERESTEZIYASINI DAVOLASHNING XALQONA USULLARI

Orifxo'jayeva Mehriniso Valijonovna

Osiyo Xalqaro Universiteti Klinik fanlar kafedrasida stajyor-o'qituvchisi

E-mail: orifxujayevamehrinisovalijonovna@oxu.uz

Annotatsiya *Xozirgi paytda butun jahon bo'yicha giperesteziya stomatologik kasalliklar bo'yicha eng keng tarqalgan xisoblanadi. Bunga sabab turlicha ichki va tashqi faktorlar, gigiyenaga to'liq amal qilmaslik, irsiylik, profilaktikaning yaxshi rivojlanmaganligi va xk. Bunday olib qaraganda giperesteziya oddiy kasalik bo'lib ko'rinsada uning asoratlari kuplab nokulayliklarga sabab bo'ladi. Xomiladorlarda tishlarning giperesteziya bilan zararlanishi, tishlarning erta yo'qotilishiga sabab bo'ladi. Bu esa keyinchalik bemorda ortopedik va orodontik asoratlarga olib keladi. Giperesteziyaga chalingan bir dona tish xam ovkat yeyish va issik sovukka sezgir bo'lib koladi. Bu esa ishtaxani pasayishiga olib ketadi. Giperesteziyani erta davolanishi shunga o'xshash asoratlarni oldini oladi. Giperesteziyada emal demineralizatsiyasi kuzatiladi. Tishlarning giperesteziyasiga tishlarning karies, nokaries kasalliklarida, paradont qattiq to'qimalarining kasalliklari kabi kasalliklar sabab bo'lishi mumkin. Tish sezgirligining oshishi sabablarini o'rganish bilan birga, takomillashtirildi va ushbu patologiyani tashxislashning yangi usullari paydo bo'ldi.*

Kalit so'zlar: giperesteziya, termik ta'sirlar, eroziya, emal nekrozi, remodont eritmasi, ftor lak

Tishni qattiq to'qimalarini sezuvchanligi oshishi – giperesteziya deyiladi. Giperesteziyada temperatura, kimyoviy va mexanik ta'sirotlardan og'riq paydo bo'ladi. Og'riq turli sabablar natijasida kelib chiqishi mumkin:

-tish emirilishida, ponasimon nuqsonda, eroziya, emal nekrozida, paradont kasalliklarida, asab sistema

-kasalliklarida, endokrin buzilishlarida, modda almashinuv o'zgarganida.

Tarqalishi bo'yicha giperesteziya bo'linadi:

mahalliy giperesteziya - ayrim tish sohasida, tarqoq giperesteziya - ko'p tishlar sohasida.

Kelib chiqish sabablari bo'yicha:

-tish qattiq to'qimasi strukturasi o'zgarishida, ildiz qismi ochilib qolganda, asosan paradont kasalliklarida va x.k.

Klinik kechishi bo'yicha giperesteziyani 3 ta darajasi farqlanadi

I daraja – tish to'qimalarida termik ta'sirlovchilardan sezgi;

II daraja – tish to'qimalarida termik va kimyoviy ta'sirlovchilardan sezgi;

III daraja – tish qattiq to'qimalariga hamma ta'surotlarga ta'sir qiladi.

Davolash. Giperesteziyani davolash kompleks tarzda – mahalliy va umumiy chorlardan iborat bo'ladi. Asosiy o'rinda mahalliy davolash turadi.

Mahalliy davolash usullariga remineralizatsiyalovchi davolash ta'luqli bo'lib quyidagi vositalarni applikatsiyasini o'tkazishni tavsiya etiladi:

-10% kaltsiy glyukonat eritmasi;

-3% remodent eritmasi;

-2,5% glicerofosfat kaltsiy eritmasi bilan elektroforez o'tkazish;

-Natriy ftorid asosli ftor saqlovchi laklar: flyuorid, vernident;

-Ammoniy ftorid asosli ftor laklar: fluramon;

-Natriy ftorid va kaltsiy ftorid asosli laklar: flyuoridin, biflyuorid -12 (bu asosli laklarda ftorni miqdori boshqalarnikiga nisbatan 1,5 barobar yuqori, shu sababli 1 martalik muolajadan so'ng kerakli natija olinadi).

Mahalliy davolash bilan birgalikda umumiy davolash ham olib boriladi:

Kaltsiy glyukonat 0,5 x 3 marta kuniga, 1 oy davomida;

Profilaktik dozadagi polivitaminlar;

«Klamin» yoki «Fitalon»;

Asabiylashgan bemorlarga tinchlantiruvchi vositalar buyuriladi (bromidlar, valeriana vositalari); Bemorda umumiy kasallik aniqlanganda, tegishli mutaxassis maslahati va davosi buyuriladi

Tish giperesteziyasining sabablari bo'lib voyaga etgan aholining qariyb yarmi tish sezgirligining oshishi shikoyati bilan tibbiy yordamga murojaat qiladi. Ko'proq darajada, bu 30 yoshdan 60 yoshgacha bo'lgan odamlardir. Ayollar tishlarning giperesteziyasiga ko'proq moyil bo'lishadi, bolalar va qariyalar deyarli azoblanmaydi. Buning sababi bo'lib, yoshlikda dentinning oz miqdorda shikastlanishi, qarilikda esa atrofiyalanishi oqibatida sezuvchanlikning bo'lmasligi, shuning uchun og'riqli reaksiyalar kamroq aniqlanadi [4] Tishning bo'yin qismining yemirilishi va ochilib qolishi ham giperesteziyaning sabablaridan biridir. Tishlarning giperesteziyasi karioz bo'lmagan kasalliklarda patologiyalarda ham kuzatiladi. Bu tishlarning fiziologik yemirilishi yoki ularning patologik yemirilishlari, eroziya va ponasimon shaklidagi nuqsonlar, emalning yo'qolishi va dentinning ta'sirlanishi bilan birga kechadi [5].

Ayrim ish joylardagi ish jarayonida kislotalar bilan ishlash va ularning ta'sirida uning o'tkazuvchanligi oshishi tufayli tish emalining demineralizatsiyasini keltirib chiqaradi. Bu tishlarning giperesteziyasining paydo bo'lishiga olib keladi. Kariyesni professional bo'lmagan davolash va tishlarni to'ldirish va tozalash texnikasiga rioya qilmaslik ko'pincha tishlarning giperesteziyasining paydo bo'lishi bilan murakkablashadi [6]. Tish tojining bir qismining bo'linishi, yoriqlari va sinishi ko'rinishidagi travmatik shikastlanishlar tish emalining yaxlitligi buzilganligi sababli sezgirlikning oshishiga olib keladi. Tishlarni oqartirish, ayniqsa noprofessional, emaldan makro va mikroelementlarning ajralib chiqishiga olib keladi, bu esa tish emalining o'tkazuvchanligini oshiradi va kichik ogohlantirishlarga javoban tishning yuqori sezuvchanligiga olib keladi. Shu bilan birga, tez-tez oqartirish, tish emalining tuzilishidagi o'zgarishlarni va davolanmagan karioz patologiyalarning mavjudligi og'riqni oshiradi. Ya'ni, ko'p miqdorda kariyesli tishlar bo'lgan shaxslarda tishlarning

giperesteziyasi xavfi yuqori [8].Yallig'lanish va distrofik xarakterdagi paradont kasalliklar tish milkining pasayishiga va tishning servikal zonasining ta'siriga olib keladi, bu esa tishlarning sezgiriligini oshiradi. Milk retsessiya paradont kasallik va mexanik shikastlanishlar, yuqori va pastki lablar, tilning qisqa frenulumlari, yomon ishlangan protezlar va tojlar tufayli yuzaga keladi. Qattiq tish cho'tkalaridan foydalanish va tishlarni agressiv cho'tkalash, tish ipidan noto'g'ri foydalanish, oqartirish paytida tish milki izolyatsiyasiga e'tibor bermaslik tish milkini shikastlaydi va keyinchalik tishlarning giperesteziyasi paydo bo'lishi bilan uning hayotchanligini pasayishiga olib keladi [9].Tishlarning giperesteziyasi, shuningdek, tishlarni travmatik professional tozalash natijasida, tish emalini asboblardan shikastlanganda yoki ular bo'yin va tish ildizini haddan tashqari sayqallashga murojaat qilganda paydo bo'ladi. Mahalliy yemirilish xususiyatini beruvchi og'riqli reaksiyaga qo'shimcha ravishda, tishlarning giperesteziyasi tananing patologik sharoitlari bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Hozirgi vaqtda tishlarning giperesteziyasini davolash uchun turli xil usullar va vositalar qo'llaniladi: kaltsiy, magniy, rux, kaliy, fluoridlar, pastalar, gellar, laklar ko'rinishidagi gidroksiapatit o'z ichiga olgan preparatlar. Ushbu patologiyani davolash uchun dori vositalarining yangi turlari paydo bo'ldi - desensibilizatorlar, ular boshqa kimyoviy tarkibga ega va shunga mos ravishda boshqa ta'sir mexanizmiga ega.

1 yassi qoshiq (taxminan 200 g) eman daraxti po'stlog'idan tayyorlangan kukunga 2 stakan (5 ml) sovuq suv quyib, qaynatib olinadi va 5 daqiqa davomida yopiq holda dimlanadi. Yana 15 daqiqaga qoldiriladi va keyin ishlatiladi. Shu tarzda tayyorlangan qaynatmani kuniga bir necha marta og'iz va tomoqni chayish uchun ishlatish mumkin. Va bunda tishlardagi emal to'qimasining sezuvchanligi ma'lum darajada pasayganligi aniqlangan.

Choy daraxti yog'i ko'p asrlardan buyon o'zining antiseptik, yallig'lanishga qarshi, viruslar, zamburug'lar, bakteriyalarga qarshi, og'riq qoldiruvchi, immun tizimini tiklovchi, tetiklashtiruvchi, onkologik kasalliklar bilan kurashuvchi, asab tizimi faoliyatini yaxshilovchi va boshqa ko'pgin foydali xususiyatlari bilan mashhur. Aromaterapiya va aromavannalarda choy daraxti yog'i keng qo'llaniladi. Choy daraxti yog'i yordamida krem, shampun va boshqa kosmetik vositalarini to'yintirish va ulardan foydalanish mukmin. Shuningdek, choy daraxti yog'i uy ishlarida ham qo'l keladi, uning yordamida xonadagi havoni tozalash mumkin. Choy daraxti yog'i antibiotiklar o'z ishini ustidan chiqa olmaganda yoki ular mumkin bo'lmagan vaqtlarda infeksiyalar bilan ham kurasha oladi.

Choy daraxtining foydali xususiyatlari:

-Bakteriyalar va viruslar bilan kurasha oladi, jarohatlarning tez bitishini ta'minlaydi;

-Og'riq qoldiradi;

-Zamburug'lar bilan kurashadi;

-Tetiklashtiradi va quvvat beradi;

-Onkologik kasalliklarning rivojlanishini oldini oladi;

- Asab tizimi faoliyatini yaxshilaydi. Stressni oldini oladi;
- Teri epidermis qavatini sog'lomlashtiradi, yallig'lanish jarayonini to'xtatadi;
- Aqlni charxlaydi;
- Shamollash, gripdda yordam beradi;
- Sochni mustaxkamlaydi, qazg'oq paydo bo'lishini oldini oladi;
- Og'iz bo'shlig'i va tishlar salomatligini saqlaydi;
- Ovqatdan zaxarlanishda yordam beradi, hazm qilish jarayonini yaxshilaydi;
- Terini namlaydi va mayinlashtiradi;

Tishlarni giperesteziyasini davolashda choy daraxti yog'idan foydalaniladi. 1stakan suvga 5-10 tomchi yog'idan solinadi va tayyor eritmada bir kunda 3-4 mahal ovqatdan keyin chayilsa giperesteziya vaqtida tishlardagi sezuvchanlik va og'riqni kamaytirishda samarali yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.Ахмедова, М. (2020). НАРУШЕНИЯ ЭНДОТЕЛИАЛЬНОЙ ФУНКЦИИ ПРИ РАЗВИТИИ АФТОЗНОГО СТОМАТИТА. *Достижения науки и образования*, (18 (72)), 65-69.

2.Axmedova Malika Qilichovna. (2023). THE IMPACT OF SOCIOCULTURAL FACTORS ON THE PERVASIVENESS OF DENTAL CARIES AS A COMPLEX HEALTH CONDITION IN CONTEMPORARY SOCIETY. *INTERNATIONAL BULLETIN OF MEDICAL SCIENCES AND CLINICAL RESEARCH*, 3(9), 24–28.

3.Axmedova, M. (2023). USE OF COMPUTER TECHNOLOGY AT THE STAGES OF DIAGNOSIS AND PLANNING ORTHOPEDIC TREATMENT BASED ON ENDOSSEAL IMPLANTS. *International Bulletin of Medical Sciences and Clinical Research*, 3(11), 54-58.

4.Ахмедова, М. (2023). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ЭТАПАХ ДИАГНОСТИКИ ПЛАНИРОВАНИЯ ОРТПЕДИЧЕСКОГО ЛЕЧЕНИЯ НА ОСНОВЕ ЭНДОССАЛЬНЫХ ИМПЛАНТАТОВ. *Центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 2(11 Part 2), 167-173.

5.Sh, M. N. (2023). CARIOUS INFLAMMATION OF MILK TEETH. *EUROPEAN JOURNAL OF MODERN MEDICINE AND PRACTICE*, 3(10), 1-5.

6.Valijonovna, O. M. (2023). Aseptic and antiseptic in therapeutic dentistry. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 2(10), 517-521.

7.Valijonovna, O. M., & Bahodirovna, N. M. (2023). TREATMENT OF HYPERESTHESIA AFTER TEETH WHITENING. *Научный Фокус*, 1(1), 459-465.

8.Valijonovna, O. M., & Bahodirovna, N. M. (2023). PREVENTION AND TREATMENT OF COMPLICATIONS AFTER WHITENING. *PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS*, 2(23), 216-218.

9. Valijonovna, O. M., & Bahodirovna, N. M. (2022). PREVENTION AND TREATMENT OF COMPLICATIONS AFTER WHITENING. *Scientific Impulse*, 1(4), 1201-1207.

10. Qobilovna, A. M. (2023). COMMUNICATIVE COMPETENCE AS A FACTOR OF TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCY. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 3(09), 32-44.

11. Ataulayeva, M. (2023). COMMUNICATIVE COMPETENCE AS A FACTOR OF PERSONAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF A FUTURE SPECIALIST. *International Bulletin of Medical Sciences and Clinical Research*, 3(10), 109-114.

12. Qobilovna, A. M. (2021). BOSHLANG 'ICH SINF O 'QITUVCHILARIDA KOMMUNIKATIV KOMPITENTLIK SHAKLLANISHINING IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK DETERMINANTLARI. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, (Special Issue), 102-105.

13. Narzulyeva, U., & Ismoilova, N. (2023). DETECTION OF EATING BEHAVIOR DISORDERS IN STUDENTS BEFORE THE EXAM USING THE DEBQ QUESTIONNAIRE. *Наука и инновация*, 1(15), 112-114.

14. Narzulaeva, U. (2023). PATHOGENETIC MECHANISMS OF MICROCIRCULATION DISORDERS. *International Bulletin of Medical Sciences and Clinical Research*, 3(10), 60-65. Retrieved from <https://researchcitations.com/index.php/ibmscr/article/view/2811>

15. Нарзуллаева, У. Р., Самиева, Г. У., & Пардаева, З. С. (2020). Pathogenetic aspects of verified risk factors such as arterial hypertension and dyslipidemia in the development of chronic heart failure. *American Journal of Medicine and Medical Sciences*, 10(10), 776-779.

16. Narzulaeva Umida Rakhmatulloevna, Samieva Gulnoza Utkurovna, & Ismatova Marguba Shaukatovna (2020). SPECIFICITY OF THE CLINICAL COURSE OF THE INITIAL STAGES OF HYPERTENSION IN ARID ZONES OF UZBEKISTAN AND NON-DRUG APPROACHES TO TREATMENT. *Кронос*, (4 (43)), 15-17.

17. Umida Raxmatulloevna Narzulaeva, & Mohigul Abdurasulovna Bekkulova (2023). Arterial gipertenziya etiologiyasida dislipidemiyaning xavf omili sifatidagi roli. *Science and Education*, 4 (2), 415-419.

18. Narzulaeva, U. R., & Samieva, G. U. (2021). Nasirova ShSh. Hemoreological Disorders in The Early Stages Of Hypertension In Hot Climates. *Journal of Biomedicine and Practice*, 6(1), 221-225.

19. Azamat ogli, A. A., & A'zamovna, H. D. (2022). MAKTAB OQUVCHILARIDA KIMYO FANINI OQITISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISHNING TALIM SAMARADORLIGIGA TA'SIRI. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMYIY JURNALI, 2(3), 152-155.

20. Azamat oqli, A. A., & Shahribonu, B. (2023). BOIKIMYO FANIDA CHEM OFFICE DASTURLARIDAN FOYDALANISH. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMYIY JURNALI, 3(3), 272-274.

21. Azamat o'g'li, A. A. (2023). KANAKUNJUT O 'SIMLIGINING DORIVOR XUSUSIYATLARI. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMYIY JURNALI, 3(5), 200-202.

22. Hazratova, D. (2023). ORGANIK KIMYODA "ALKANLARNING TUZILISHI VA IZOMERIYASI" MAVZUSINI OQITISHDA ZAMONAVIY KIMYOVIY KOMPYUTER DASTURLARIDAN FOYDALANISH. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz), 38(38).